

I nderuar zoti President,

Të nderuar deputetë, perfaqësues të botës akademike, Profesoratit dhe shoqërisë civile

Të nderuar kolegë auditues,

Aktiviteti i KLSH-së gjatë vitit 2017 është motivuar dhe udhëhequr nga drejtimi themelor : « *Auditimi publik në shërbim të qytetarit* » i Kongresit INCOSAI i XXII-të i INTOSAI-t¹ dhe nga drejtimi tjetër themelor :

“Si mund të ndihmojnë SAI-et në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike?”

i Kongresit të X-të të EUROSAT-t².

Jemi perpjekur t’i realizojme keto dy orientime themelore duke i pare si detyra/sfida tona kryesore, mbi bazën e mesazhit kuptimplotë të Kongresit INCOSAI i XXII :

« Të bashkuar në ambicje dhe vendosmëri »,

duke punuar për (1) modernizimin e institucionit nga këndvështrimi i aftësive audituese dhe (2) duke kontribuar në përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet forcimit të llogaridhënies dhe transparencës së thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar.

KLSH vjen sot në këtë analizë vjetore të përgjithshme pas kryerjes së analizave në secilin prej departamenteve të auditimit. Kemi përmbledhur gjetjet, sugjerimet dhe vërejtjet ndaj punës dhe qasjes sonë nga ana e ekspertëve të shoqërisë civile të pranishëm në analizat e departamenteve, të cilët i falenderojmë për pjesëmarrjen dhe kontributin.

Si institucion suprem auditimi i Republikës, duke u perpjekur të jemi shërbëtarë dhe mbrojtës të interesave të qytetarëve shqiptarë, besojmë fort në punën në sistem, ku përfshihen 1) Presidenti dhe Kuvendi, 2) Qeveria, 3) Opozita, 4) Institucionet e Pavarura dhe 5) Shoqëria Civile dhe Mediat, për përmirësimin e qeverisjes dhe rritjen e përgjegjësisë dhe llogaridhënies së institucioneve publike.

Me lejoni që në emër të të gjithë audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit të veçoj ndihmesën dhe kontributin e dhënë në mbështetje të rolit dhe veprimtarisë së KLSH nga Shkëlqesia e Tij z. Ilir Meta, më parë në rolin e Kryetarit të Kuvendit dhe sot si President i Republikës. Prania e Tij në këtë analizë është një tregues domethënës i vlerësimit që institucioni i Presidentit të Republikës, i përfaqësuar më parë nga të dy ish-Presidentët z. Bamir Topi dhe z. Bujar Nishani, ka ndaj misionit të institucionit kushtetues të KLSH dhe i mbështetjes së pakursyer të Tij, të sotme dhe në të ardhmen për institucionin.

Falenderojmë dhe vlerësojmë lart Kuvendin e Shqipërisë, Kryetarin e tij, Komisionin e Ekonomisë dhe Financave, në veçanti Kryetarin e Komisionit z. Erjon Braçe dhe Sekretarin, Akademik Anastas Angjeli, për mirëkuptimin dhe mbështetjen e gjerë që na kanë dhënë si KLSH.

I. TREGUESIT E PERFORMANCËS 2017

¹ Kongresi INCOSAI i XXII-të, Abu d’Habi i Emirateve të Bashkuara Arabe, dhjetor 2016.

² Kongresi i X-te i EUROSAT-t, Stamboll, maj 2017

Viti 2017, është viti i tretë i matjes së performancës së institucionit sipas strukturës së standardizuar të Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, matje që synon të vlerësojë objektivisht kontributin e SAI-t në menaxhimin financiar publik, në qeverisjen e mirë dhe llogaridhënien, si dhe në përpjekjet për të luftuar korrupsionin.

Matjet objektive të performancës në formën e treguesve e bëjnë atë të përshtatshme dhe për krahasimin e performancës së aktivitetit të SAI-t në mënyrë dinamike me veten gjatë kohës, apo me SAI-et simotra, duke krijuar kështu një sistem të unifikuar vlerash e standardesh, sikurse e shpreh edhe motoja e INTOSAI-T “*Nga eksperiencia e përbashkët, përfitojnë të gjithë*”.

I.1. Auditimet

KLSH ka përmbyllur detyrën dhe mandatin e tij kushtetues, duke realizuar 156 auditime nga 154 të planifikuara, nga të cilat:

- 25 janë auditime përputhshmërie;
- 14 janë auditime financiare;
- 15 janë auditime performance;
- 92 janë auditime rregullshmërie;
- 5 janë auditime IT;
- 5 janë auditime tematike.

I.2. Dëmi ekonomik

Pyetja “*A janë bërë gjatë vitit 2017 strukturat qeverisëse më të përgjegjshme në menaxhimin e fondeve shtetërore?*”, e cila qëndron në themel të rikthimit dhe rritjes së besimit të qytetarit ndaj qeverisjes, **merr një përgjigje jo pozitive**, duke parë **nivelin e dëmeve dhe shpenzimeve jo-efektive** apo me efekte negative në Buxhetin e Shtetit. Nga auditimet e vitit 2017, KLSH ka zbuluar:

1. Dëm ekonomik, parregullsi dhe shkelje financiare(në të ardhurat publike dhe shpenzimet e kryera) në nivelin e 11.5 miliardë lekë, ose 85.8 milionë euro, duke kërkuar shpërblimin e dëmit, pra arkëtimin e këtyre parave në Buxhetin e Shtetit.

2. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, si në të ardhura dhe në shpenzime, në vlerën prej 99.05 miliardë lekë, ose rreth 740 milionë euro. Në total janë konstatuar shkelje në shumën 110.5 miliardë lekë, ose afërsisht 826 milionë euro.

I.3. Dobishmëria

Treguesi i dobishmërisë, efektivitetit të institucionit, një tregues qendror i Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, i përdorur gjerësisht nga SAI-t moderne evropiane dhe nga GAO amerikane, është 31.9 lekë për KLSH-në për vitin e kaluar. Pra, **për çdo një lek të shpenzuar nga Buxheti për institucionin, institucioni ka zbuluar dhe kërkuar për t’u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit 31.9 lekë**. Në krahasim me periudhën dhjetëvjeçare 2002-2011 (me një mesatare 21.1 lekë), efektiviteti i institucionit për periudhën gjashtëvjeçare 2012-2017 është rritur **mbi pesë herë**(108.7 lekë).

I.4. Llojet e Auditimeve

Auditimet e performancës janë rritur ndjeshëm në numër(20 përqind më shumë se një vit më parë), mbulueshmëri institucionesh dhe cilësi, duke trajtuar tema të ndjeshme për problematikën tonë sociale dhe ekonomike, si Matura 2016, Siguria Ushqimore, Efektiviteti i Politikave për Zhvillimin Strategjik të Turizmit, Efektiviteti i Masave të ndërmarra nga Organet Tatimore në

mbledhjen e Detyrimeve të Prapambetura, **Procedurat e Prokurimit Publik, Unifikimi i Pikave Doganore me Kosovën, Kostimi i Shërbimeve Spitalore**, etj.

Auditimet financiare janë dyfishuar në numër, krahasuar me vitin 2016, duke punuar për dhënien e opinionit për hartimin e pasqyrave financiare. Po ecim drejt certifikimit të pasqyrave financiare për institucionet e audituara. Këto auditime po përballen me sfidën e implementimit të modeleve të reja të auditimit, bazuar në vlerësimin e riskut sipas një metodologjie të re dhe në përputhje me standardet e INTOSAI-t.

Me sugjerim të Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit të BE-së, DG-Budget, po përpiqemi të shkëputemi nga auditimet tradicionale të përzierjes së ligjshmërisë me rregullshmerine e veprimtarisë së institucionit të audituar, duke synuar metodologji bazuar në praktikat më të mira të komunitetit INTOSAI. Për këtë, kemi veçuar **Auditimet e Përputhshmërisë** nga ato të rregullshmërisë ligjore, duke u përqendruar në ndërhyrjet në sistemin e funksionimit të njësive të audituara, me qëllim përmirësimin rrënjësor të punës dhe rezultateve të tyre, dhe jo konstatimin e të njëjtave shkelje ligjore që përsëriten në kohë, me propozimin thjesht të masave administrative dhe disiplinore të rradhës.

I.5. Rekomandimet dhe masat e propozuara. Zbatueshmëria

Në cilesinë e institucionit shërbëstar të qytetarit dhe si agjent kryesor i Kuvendit për të garantuar mirëqeverisjen, gjatë vitit 2017 kemi dhënë 91 rekomandime “Propozime për ndryshim legjislativ”, 2082 rekomandime të natyrës “Masa Organizative”, 1007 “Masa Disiplinore” dhe në po atë nivel “Masa administrative” në kompetencë të institucioneve përgjegjëse. Megjithatë numri i këtyre rekomandimeve është i konsoliduar, niveli i zbatimit, pavarësisht se kemi tentuar të ndjekim një politikë nxitëse për implementimin e tyre, mbetet i ulët. Shifrat e masave të zbatuara janë në proces dhe shkojnë në nivelet 50-60%. Ndër masat disiplinore, nivelin më të ulët të zbatueshmërisë e kanë propozimet e KLSH për **largimin nga puna të drejtuesve të lartë**. Një situatë e tillë **ushqen drejtpërsëdrejti antikulturën e pandëshkueshmërisë**, prandaj dhe i rekomandojmë Qeverisë të konsiderojë me përparësi largimin nga detyra të nëpunësve të lartë të konstatuar nga KLSH në abuzim flagrant me asetet dhe fondet publike. Largimi i disa prej tyre vetëm për arsye politike dhe mosmarrja e masave ndaj të tjerëve ndikon tek prokurorët në mos procedimin më tej të dosjeve të sjella nga KLSH.

I.5. Kallzimet penale

Numri i kallzimeve penale gjatë kësaj periudhe 6-vjeçare ka qënë tregues i punës sonë, duke realizuar 266 kallzime penale apo indicie për 847 nëpunës të lartë, të mesëm dhe të ulët të administratës shtetërore, ose me një ritëm një kallzim në javë apo një kallzim afërsisht çdo tre auditime, ose dy herë më shumë se në periudhën 7-vjeçare 2005-2011. Për vitin 2017, kallzimet penale të institucionit kanë qënë 47 për 130 persona, drejtues kryesisht të rangut të mesëm dhe të lartë të administratës shtetërore.

Besojmë se këto kallzime, si dhe në tërësi dosjet e auditimeve të realizuara nga KLSH, do të jenë indicie dhe materiale të vlefshme për institucionet e reja të reformës në drejtësi, të cilat do të fillojnë së shpejti nga funksionimi për thellimin e luftës kundër korrupsionit.

II. GJETJET DHE REKOMANDIMET KRYESORE 2017

Nga auditimet e kryera në vitin 2017, kemi identifikuar disa çështje thelbësore mbi qëndrueshmërinë e financave publike, të cilat, duke qenë se vijnë ndërmjet viteve, në mendimin tonë kërkojnë një vëmendje të shtuar të Kuvendit dhe Qeverisë.

II.1. Ligji « Për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik »

KLSH për disa vite rradhazi i ka adresuar në mënyrë të përsëritur, që nga viti 2013, Kuvendit, Qeverisë dhe të gjitha instancave të larta shtetërore rekomandimin për **hartimin e Ligjit “Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik”** në të cilin do të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me procesin e kryerjes së detyrave zyrtare.

Mungesa e theksuar e përgjegjshmërisë financiare në vend është evidentuar dhe theksuar edhe nga Progres Raportet e Bashkimit Evropian të viteve të fundit. Jemi të sigurt se me hapat për realizimin e plotë të reformës në drejtësi, kjo përgjegjësi do të shtohet, pasi reforma, si kusht i nevojshëm, por jo i mjaftueshëm, duhet të vijojë edhe në këtë drejtim. Gjykojmë se ka ardhur koha që Kuvendi, Komisioni për Ekonominë dhe Financat në bashkëpunim me Qeverinë, të marrë nismën për hartimin e këtij ligji kyç në rritjen e përgjegjësisë, llogaridhënies dhe në disiplinimin e vendimmarrësve dhe menaxherëve kryesorë të financave tona publike.

II.2. Kredibiliteti i procesit të buxhetimit

Gjatë auditimit “Për Zbatimin e Buxhetit të vitit 2016”, kemi konstatuar se **vijohet me praktikën e programimeve jo realiste të buxhetit, semundje kjo e qeverive shqiptare në këto vite.** Programimi i të ardhurave mbetet pika më e dobët dhe që ndikon edhe në ndryshimin e shpenzimeve. Kjo praktikë, ku kuadri makroekonomik dhe fiskal i përshtatet ndryshimeve të nevojshme buxhetore të momentit po vijon prej vitesh. Ajo reflekton mos konsolidimin e boshtit, pra të kuadrit makroekonomik dhe fiskal, si mjet strategjik dhe pikë reference për Programimin Buxhetor Afatmesëm dhe atij vjetor, çka është thelbësore për kredibilitetin e buxhetit.

Kjo mangësi gjenerohet edhe nga mungesa e Këshillit Fiskal, një organi të pavarur të rekomanduar për disa vite rradhazi nga KLSH.

Në Raportin e Buxhetit faktik për vitin 2016, që paraqitem në Kuvënd në tetor 2017, konstatuam se të ardhurat totale të programuara në 2016 janë ulur me 5.5%, krahasuar me fazën e parë të Programimit të Buxhetit Afatmesëm 2016-2018, ndërsa shpenzimet e programuara për vitin 2016 janë ulur me 6.3%, krahasuar me fazën e parë të PBA. Kemi rekomanduar **respektimin e realizimit të të ardhurave buxhetore** sipas planifikimit të bërë, duke mundur edhe një planifikim të mirë të shpenzimeve buxhetore. Në këtë mënyrë konsolidimi fiskal do të arrihej përmes rritjes së të ardhurave dhe jo përmes frenimit të shpenzimeve publike.

Institucioni ka theksuar se përmbushja e synimeve strategjike kërkon një angazhim gjithëpërfshirës dhe nuk është përgjegjësi vetëm e Ministrisë dhe e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, të cilët koordinojnë këtë proces. Ndryshimet me akte normative, sidomos me ato që bëhen gjatë muajit dhjetor, shkaktojnë **mungesën e kredibilitetit të buxhetit** dhe kërkojnë një adresim shumë më të kujdesshëm dhe më koherent për të mos lejuar përdorimin në vijimësi të tyre.

Duke përcjellë shqetësimin e ngritur edhe nga Fondi Monetar Ndërkombëtar lidhur me peshën e detyrimeve të tanishme dhe të ardhshme të Buxhetit të Shtetit nga zbatimi i partneriteve publik-privat të kontraktuara dhe të propozuara në të ardhmen, kemi rekomanduar draftimin **e Hartës së Risqeve për financat publike.**

Borxhi publik dhe risqet nga borxhi i jashtëm

Duke vlerësuar punën e bërë dhe rezultatet pozitive të arritura, sidomos në ndryshimin e trendit të borxhit publik nga rritës në rënës, vërejmë se në dy vitet e fundit nivelet e borxhit publik kundrejt Prodhimit të Brendshëm Bruto (73% në vitin 2005 dhe 72.4% në 2016-ën) nuk tentojnë drejt parametrave të synuar në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, pra drejt përbushjes së objektivave strategjike të vendosur. Mungesa e zërthimit të strategjive afatmesme të menaxhimit të borxhit publik në plane konkrete veprimi dhe strategji alternative ia bënë të pamundur Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë diversifikimin dhe zbutjen e risqeve, për të arritur në një menaxhim eficient të borxhit publik.

Kemi kërkuar vëmendje të shtuar të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë lidhur me menaxhimin e borxhit publik dhe angazhimin maksimal të të gjithëve, që të përbushen objektivat e vendosura për ta ulur borxhin publik nën 60% të PBB-së brenda një periudhe afatmesme.

II.3. Programim dhe realizim i kujdesshëm i investimeve publike dhe vëmendje ndaj stokut të detyrimeve të prapambetura

Nga auditimet e realizuara, konstatohet se ka një menaxhim jo të kujdesshëm të fondeve që programohen për investime, dhe që më pas realizohen gjatë vitit. Është lehtësisht e verifikueshme që si në programim dhe në realizim ka një spostim të investimeve në tremujorin e fundit, duke arritur pikun në muajin dhjetor. Rreth 34% e investimeve me financim të brendshëm (ose 14,7 miliardë lekë) janë realizuar gjatë muajit Dhjetor. Ndërsa shpenzimet kapitale me financim të huaj (kredi dhe grante), janë realizuar në masën 72%. Gjithashtu konstatuam përdorimin e buxhetit të vitit 2016 për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura që shkojnë edhe deri në vitin 2011, duke krijuar detyrime të reja të prapambetura. Si pasojë e përdorimit të fondeve të këtij viti në shlyerjen e investimeve të periudhave të mëparshme, në fund të 2016, nga auditimi rezulton se janë krijuar detyrime të reja të prapambetura në shumën 1,8 miliardë lekë.

II.4. Prokurimi publik dhe ineficienca e tij

1. Po të analizojmë **strukturën e dëmit** të konstatuar nga auditimet gjatë vitit 2017, konstatohet se **grupi i dytë i shkeljeve dhe dëmeve më të mëdha** konstatohet **përsëri në fushën e prokurimeve publike**. Ndryshimet ligjore dhe nderhyrjet në aktet rregullative kanë plotësuar kuadrin rregullativ të prokurimit publik në Shqipëri, por konstatohet se prokurimi publik nuk garanton konkurrencë të drejtë dhe nuk impakton zhvillimin ekonomik përmes injektimit të fondeve drejt një game të gjerë operatorësh. Në të gjitha procedurat e prokurimit të zhvilluara, janë shpallur fitues 1140 operatorë ekonomikë për 5067 procedura prokurimi në total. Janë kryer teste të përqëndrimit dhe nga analiza e bazës së të dhënave në lidhje me prokurimet e fituara evidentohet që gjatë vitit 2016, **50% e vlerës totale të prokuruar** është përfituar nga 57 operatorë ekonomikë ose **5% e totalit të operatorëve** të cilët kanë fituar 14.7% prokurime nga totali i atyre të zhvilluara. Pra konstatohet një përqëndrim i prokurimeve në një numër të kufizuar operatorësh, fakt që ndikon drejtpërdrejt në tregun e produkteve dhe në konkurrencën e lirë.

Kemi vërejtur se ka një nivel të lartë procedurash në të cilat diferenca midis fondit limit dhe ofertës fituese është në nivele minimale, pra drejt 0, me një numër pothuaj të njëjtë me procedurat që kanë një efektivitet nga 5% deri në 20%. Në numër të lartë janë procedurat që kanë diferenca të lartë të ofertës fituese dhe fondit limit, pra **mbi 20%, fakt që ngre pikëpyetje si për saktësinë e**

Ilogaritjes së fondit limit ashtu edhe për uljen e ofertave në nivele që vënë në rrezik realizimin e shërbimeve, investimeve apo sigurimin e mallrave në cilësinë e duhur.

Nga auditimi i disa procedurave të prokurimit, në seancën publike të hapjes së ofertave në sistemin e prokurimit elektronik në **Drejtorinë e Përgjithshme të Prokurimeve**, kemi konstatuar se operatorët nuk publikojnë ofertën ekonomike ose dokumentacionin ligjor/teknik të kërkuar. Për rrjedhojë sigurohet konkurrenca numerike në fazën publike të hapjes së ofertave, por jo konkurrenca në përzgjedhjen e ofertës. Kjo mënyrë konkurrimi i hap rrugën për kualifikim dhe shpall fitues operatorin e mbetur në garë (pa u futur në proces konkurrimi) si e vetmja alternativë, duke lënë shteg për ekzistencën e marrëveshjeve të fshehta mes operatorëve ekonomikë, fenomen për të cilin Autoriteti Kontraktues duhet të sinjalizojë Autoritetin e Konkurrencës, si organ kompetent i hetimit të sjelljes anti konkurruese të operatorëve ekonomikë.

II.5. Vëmendje e shtuar në trajtimin e borxhit tatimor dhe doganor

Nga auditimi i zhvilluar në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve, kemi konstatuar **nivelin shqetësues** të borxhit tatimor. Pesha e këtij borxhi si përqindje ndaj PBB-së, nga 8.5% e PBB-së në fund të 2015 arriti në 11.7% e PBB-së në fund të 2016-ës. Në vlerën e borxhit prej 147 miliardë lekë (rreth 1.1 miliardë euro), janë shtuar detyrime përgjatë vitit 2016 në shumën 76,6 miliardë lekë, ndërkohë që numri i subjekteve borxhlinj ka pësuar një rritje alarmante. **Në stokun e borxhit tatimor, disa nga debitorët më të mëdhenj janë edhe ente publike.** Në fund të vitit 2016, subjektet me borxh më të madh se 5 milionë lekë (2,067 subjekte ose 1.4% e numrit total të subjekteve) zënë 77% të stokut të borxhit. Kemi rekomanduar që të shtohet vëmendja në lidhje me trajtimin me efektivitet të masave për mbledhjen e këtyre detyrimeve tatimore dhe doganore, si dhe një politikë më e kujdesshme në shpalljen dhe realizimin e amnistive fiskale, të cilat nxisin krijimin e borxheve tatimore.

II.6. Mbi shitjen e pronës shtetërore dhe aksioneve të zotëruara nga shteti

Nga auditimi në Drejtorinë e Drejtimit të Pronës Publike, kemi konstatuar se **procesi i administrimit të pronës publike vazhdon jetë i fragmentarizuar në shumë institucione**, çka krijon mundësinë e shpërndarjes së përgjegjësisë dhe rrit rrezikun e keqpërdorimit të pronës publike. Mungesa e inventarizimit të pronës publike vijon prej me shume se 20 vite të jetë një nga problemet kryesore e cila krijon efekte në konfirmimet e titujve të pronësisë nga institucionet publike që kanë për detyrë dhënien e vërtetësisë mbi këto tituj. Kjo është evidentuar edhe si një nga shkaqet për ekzistencën e rreth 600 konflikteve gjyqësore në proces vetëm në Ministrinë e Financave, si rrjedhojë e procedurave të privatizimit ndër vite. Me qëllim mirëadministrimit të pronës publike, KLSH ka kërkuar, ndër të tjera, kryerjen e një analize më të hollësishme për shitjen e pronave publike, krijimin e kartelave të veçanta, dhe zgjidhjen e problemit për kompensimin e ish-pronarëve..

II.7. Raportimi financiar në sektorin publik

Pasqyrat Financiare të Konsoliduara të Shtetit synojnë të paraqesin me vërtetësi dhe besueshmëri pozicionin financiar, performancën financiare, ndryshimet në kapital/aktivet neto dhe flukset e mjeteve monetare të shtetit. Konstatohet se, **edhe për vitin 2016, Pasqyrat Financiare të Konsoliduara, nuk janë pjesë e raportit vjetor të konsoliduar të zbatimit të buxhetit.** Mungesa disavjeçare e pasqyrave të konsoliduara të shtetit në gjykim tonë ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtë me analizën e treguesve makroekonomik. Konstatohet se nuk ka një bazë të qartë rregullative mbi të cilën realizohet Raportimi Financiar, fakt që krijon hapësira për mangësi të theksuara në mbajtjen e kontabilitetit dhe në raportimin financiar nga njësitë që duhet të raportojnë mbi bazë të standardeve të kontabilitetit publik. Ministria e Financave dhe Ekonomisë, nuk disponon listën e plotë të të gjithë institucioneve

buxhetore dhe jo buxhetore, bilanci i të cilave është pjesë e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Në janar 2018, KLSH ka filluar një auditim në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë në lidhje me procesin e përgatitjes së Pasqyrave Financiare, me qëllim monitorimin e këtij procesi në kushtet e ristrukturimit institucional dhe rritjen e ndërgjegjesimit nga strukturat përgjegjëse.

Kemi kërkuar që Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në mbështetje të strategjisë së financave publike, të publikojë menjëherë **Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike** mbi të cilën do të ndërtohet kontabiliteti publik në Shqipëri në të ardhmen e afërt.

II.8. Vështirësi në lidhje me kuptimin dhe zbatimin e kërkesave të ligjit dhe akteve nënligjore për menaxhimin financiar dhe kontrollin nga institucionet publike

Ligji “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin” përcakton parimet, rregullat, procedurat, strukturat administrative dhe metodat për funksionimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit në njësitë publike të Republikës së Shqipërisë, si dhe përgjegjësitë menaxheriale për planifikimin, zbatimin, kontrollin e buxhetit, kontabilitetin dhe raportimin, me qëllim përdorimin sa më eficient, efektiv dhe ekonomik i burimeve financiare publike, duke respektuar parimet e transparencës dhe të ligjshmërisë, si dhe shmangien e shpërdorimit, keqpërdorimit dhe vjedhjes së pasurisë. KLSH ka konstatuar se në praktikë ka **një lexim të ndryshëm nga entet publike, të fushës së zbatimi të këtij ligji** duke synuar mos përfshirjen në kuadrin rregullues që sanksionon ky ligj. Tipike është sjellja e **shoqërive aksionere me kapital shtetëror apo institucioneve të pavarura** në krijimin e administrimit e fondeve, pavarësisht të qenit të tyre si ente publike. Për këtë kemi kërkuar që Ministria e Financave dhe Ekonomisë të marrë masa me qëllim **zbatimin e plotë të ligjit “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”**, i ndryshuar, duke përfshirë sipas karakteristikave specifike të tyre shoqëritë tregtare, organizatat jofitimprurëse, si dhe duhet të shprehet në kuadër ligjor për zbatimin nga institucionet e pavarura të cilat krijojnë apo shpenzojnë fonde publike.

II.9. Auditimi i njërive të vetëqeverisjes vendore

Si KLSH kemi vërejtur parregullsi që kanë sjellë mos evidentim të drejtë të inventarit të aseteve të këtyre njërive, mos evidentim të saktë të të drejtave të këtyre njësive lidhur me detyrimet apo borxhin e bizneseve ndaj njësive të qeverisjes vendore. Gjykojmë se **mosvlerësimi sa duhet i kësaj problematike mund të çojë në një “faliment” të këtyre administratave apo rritje të huave në nivel lokal.**

Në shumë njësi konstatohen nivele të larta të borxhit tatimor, pasaktësi të vlerës reale në mungesë të transferimit të të drejtave nga ish-komunat në Bashki, për të cilat kemi kërkuar **një strategji sektoriale për vënien nën kontroll të niveleve të borxhit dhe uljen e tij përmes konsolidimit fiskal në nivel bashkie.**

Nga auditimi i realizuar në njësitë e vetëqeverisjes vendore, kemi konstatuar se megjithëse reforma territoriale ka qenë e domosdoshme, për të cilën KLSH ka rekomanduar kryerjen dhe përsheptimin e saj që në vitin 2012, përveç **impakteve pozitive që ka dhënë në drejtim të përqendrimit dhe menaxhimit më të mirë të të ardhurave, rritjes së volumit të investimeve**, në opinionin tonë, edhe në vitin e dytë të zbatimit të saj, **nuk janë arritur pritshmëritë e duhura në lidhje me rritjen dhe cilësinë e shërbimeve ndaj komunitetit**, rritjen e të ardhurave financiare, etj.

Kemi rekomanduar një monitorim në vijimësi të krijimit të detyrimeve të prapambetura si dhe formulimin e **një strategjie të qartë të trajtimit të borxhit** në njësitë e vetëqeverisjes vendore.

KLSH ka konstatuar mungesë vizioni në lidhje me pronat dhe keqadministrim të tyre, që nis me mungesën e inventarëve të pronave në dispozicion, duke rekomanduar masa organizative për përmirësimin e situatës.

Shoqëritë e Ujësjiellës-Kanalizimeve

Duke patur parasysh peshën që mban Buxheti i Shtetit dhe problematikat e konstatuara në auditimet e 5 viteve të fundit tek Shoqëritë e Ujësjiellës-Kanalizimeve, si niveli i lartë i humbjeve të ujit në rrjet, mungesa e një angazhimi serioz nga Këshillat Mbikëqyrës, mos ushtrimi i kompetencave nga Pushteti Vendor (Kryetari i Bashkisë dhe Këshillat Bashkiake) për mbarëvajtjen e këtyre shoqërive, detyrimet e larta për energji elektrike që shumë shoqëri i detyrohen OSHEE, etj., kemi audituar **9 shoqëri të tilla për vitin 2017**.

Nga auditimet e kryera ka rezultuar gjithsej dëm ekonomik në vlerën 180,6 milionë lekë dhe shpenzime dhe të ardhura jo në përputhje me parimet e ekonomicitetit, eficiencës dhe efektivitetit, në vlerën **18,4 miliardë lekë**.

II.10. Auditimi i zyrave të rregjistrimit të pronave dhe agjensive të legalizimit

Gjatë vitit 2017, kemi audituar 19 subjekte të lidhura me rregjistrimin e pronave dhe procesin e legalizimeve, nga këto 7 auditime në ZVRPP dhe 6 auditime në strukturat e ALUIZNI-t.

A. Nga auditimet e realizuara në zyrat e regjistrimit, është konstatuar një **dëm ekonomik i matshëm në vlerën 254,1 milionë lekë** dhe të ardhura të munguara në vlerën 68,9 milionë lekë. Theksojmë që krahas dëmit ekonomik të matshëm në këto institucione ekziston edhe **një dëm ekonomik i fshehur dhe i pamatshëm, shumë herë më i lartë se i pari, i cili lidhet me një zinxhir të stërzgatur pasojash sociale, mjedisore, ligjore dhe njerëzore, të shkaktuara si pasojë e paligjshmërive të kryera ndër vite me pronat** nga ana e punonjësve dhe drejtuesve të ZVRPP-ve, të cilat së bashku me problematikën e proceseve gjyqësore, përbëjnë dhe burimin kryesor të faturave të papërbalueshme që shteti shqiptar, duhet të paguajë tashmë dhe në vijim si pasojë e vendimeve të Gjykatës së të Drejtave të Njeriut në Strasburg.

B. Nga auditimi i realizuar përgjatë vitit 2017, në zyrat e ALUIZNI-it, kemi konstatuar se problematikat mbeten të njëjta me ato të periudhës 2012-2016.

Nga 40 auditime të zhvilluara në gjashtë vitet e fundit në zyrat e ALUIZNI dhe në Zyrat Vendore të Rregjistrimit të Pasurive të Paluajtshme, në 36 (90 përqind) prej tyre kemi depozituar kallzime penale për 196 punonjës të këtyre institucioneve të nivelit ish-drejtues, përgjegjës sektori dhe specialistë. Vërejmë me shqetësim se nuk është vepruar për rregullimin e mangësive dhe korrigjimin e shmangieve, për të përmirësuar gjëndjen.

III. 2017-VITI I PËRFUNDIMIT ME SUKSES TË STRATEGJISË SË ZHVILLIMIT 2013-2017

Viti 2017 përfaqësoi vitin e fundit të zbatimit të Strategjisë së Zhvillimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit 2013-2017. Objektivat strategjikë të institucionit kanë ecur paralel me objektivat e **Planeve Strategjike 2011-2016 të INTOSAI-t dhe 2011-2017 të EUROSAT-t**, dy organizatat e komunitetit të institucioneve supreme publike të auditimit në Evropë dhe botë. Monitorimi i zbatimit të kësaj Strategjie ka sjellë **bilancin e pesë viteve 2013-2017 të konsolidimit të reformës institucionale** në KLSH dhe krijimit të një **modeli institucional që afron** me modelet më të përparuara të institucioneve supreme të auditimit në Evropë. Bazuar në nivelin e treguesve të Kornizës së Matjes së Performancës së një Institucioni Suprem Auditimi, dokument i miratuar si standard ISSAI në Kongresin e fundit të INTOSAI-t, objektivat e përcaktuara në Strategjinë e Zhvillimit 2013-2017 janë realizuar **në masën 85 %**.

Në Strategjinë e Zhvillimit Institucional 2013-2017, e rishikuar, **Objektivi i Parë Strategjik** ishte **zhvillimi i kapaciteteve institucionale të KLSH** nëpërmjet amendimit dhe përsosjes të bazës rregullatore, në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit dhe praktikat e mira evropiane. Sot **KLSH ka një ligj organik bashkëkohor dhe tërësisht në përputhje me standardet e INTOSAI-t**, të miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë në fund të vitit 2014, me ndihmën e ekspertizës së Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit të Bashkimit Evropian. Janë miratuar dhe janë në funksionim një kuadër i brendshëm rregullator administrativ e organizativ, së bashku me Manualët dhe udhëzuesit specifikë në funksion të adoptimit të Standardeve ISSAI.

Qasja e institucionit në përmbushje të **Objektivit të Dytë Strategjik**, rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit, u udhëhoq nga parimet dhe praktikat më të mira ndërkombëtare. Në fund të vitit 2017, audituesit e KLSH kishin një **mesatare prej 28,5 dite trajnimi/auditues** duke arritur kështu dhe nivelin më të lartë të këtij treguesi përgjatë gjithë zhvillimit të këtij institucioni ndër vite, ose 14 here me shume se viti 2011 me 2,1 ditë mesatare trajnimi/auditues.

Puna për rritjen e trajnimeve dhe marrjen e eksperiencës drejtpërsëdrejti në auditim nga ekspertë të SAI-ve simotra u thellua me nisjen e Projektit të Binjakëzimit me fondet e Bashkimit Evropian IPA 2013, me SAI-t e Polonisë (NIK) dhe të Kroacisë si partnere, në mars të vitit 2016. Vetëm gjatë vitit 2017 u organizuan nga ekspertë polakë, kroatë dhe holandezë 37 misione pranë audituesve të KLSH, duke dhënë 80 rekomandime.

Zhvillimet profesionale dhe rritja e kapaciteteve audituese mbështetën fuqimisht angazhimet të ndërmarra nën **Objektivin e Tretë Strategjik**, **përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës. Me miratimin e Ligjit 154/2014**, KLSH u mandatua për të realizuar auditime performance në mënyrë eksplicite dhe specifike, me akses të pakufizuar, si në subjekte, ashtu edhe në informacion, sikurse dhe me të drejtën për të raportuar në Kuvend me auditime individuale performance. Për vitin 2017, numri i auditimeve të performancës u rrit me 20% në krahasim me vetëm një vit më parë, duke arritur në 15 auditime.

Me **Objektivin e Katërt Strategjik**, KLSH provoi të kalonte drejt një zhvillimi ambicioz, atë të **auditimeve në sistemet e teknologjisë së informacionit**. Në Ligjin nr. 154/2014, institucioni u mandatua për të realizuar auditime të teknologjisë së informacionit si një lloj i veçantë i auditimi, nëpërmjet të cilit, KLSH mbledh dhe vlerëson provat, për të përcaktuar nëse një sistem kompjuterik mbron asetet, ruan integritetin e të dhënave, lejon që synimet e subjektit që auditohet të arrihen në mënyrë efektive, duke përdorur burimet në mënyrë eficiente. Nën këtë objektiv, është krijuar Drejtoria e Auditimit të Teknologjisë së Informacionit dhe janë realizuar auditimet e para të këtij lloji, ndërkohë që është punuar për të miratuar kuadrin e plotë rregullativ mbi të cilin realizohen auditime të tilla mjaft komplekse.

Në përmbushje të **Objektivit të Pestë Strategjik**, institucioni ka rritur kontributin për qeverisjen e mirë, duke synuar rritjen e transparencës dhe të llogaridhënies, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit. Si KLSH gjykojmë se propaganda nuk është transparencë, përkundrazi. Ajo paraqitet si armiku më i egër dhe më i rrezikshëm i transparencës dhe llogaridhënies, për shkak se kërkon të hiqet si këto dy të fundit.

Nën **Objektivin e Gjashtë Strategjik**, KLSH ka integruar elementë modernë të komunikimit dhe ka miratuar Strategjinë e Komunikimit 2017-2019, duke synuar të përçojë zërin e qytetarit dhe të publikut nëpërmjet auditimeve dhe raportimeve për gjetjet dhe rekomandimet e tyre. Strategjia e komunikimit thekson marrëdhëniet e KLSH me publikun dhe Kuvendin, duke përfshirë edhe partnerë të tjerë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Në vitin 2016, Kuvendi miratoi Rezolutën për vlerësimin e veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2015, duke vlerësuar

progresin e arritur nga institucioni në përafrimin e punës së tij audituese me standardet ndërkombëtare të fushës.

Për vitin 2017, institucioni ka qenë i pranishëm **6.7 herë më shumë** me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe ka gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010, duke kontribuar në median e shkruar të vendit me artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike.

Një vlerë e shtuar e KLSH-së në gjashtë vitet e fundit (2012-2017) në fushën e komunikimit dhe të transparencës me publikun është kolana e botimeve të tij, e cila ka arritur **në fund të vitit 2017 në 83 tituj, nga vetëm 12 botime modeste të periudhës 1992-2011. Gjatë vitit 2017, institucioni pergatiti dhe botoi 16 libra mbi standardet dhe udhezimet e auditimit, manualet, raportet e performances, 3 edicionet vjetore te Revistes shkencore "Auditimi Publik", etj.**

Komunikimi gjatë vitit 2017, përmes mjeteve të teknologjise se informacionit ka arritur të përmbushë objektivat e Strategjise se tij te Zhvillimit 2013-2017. **98% e vendimeve të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit për gjetjet dhe rekomandimet nga auditimet sot publikohen në faqen në internet të institucionit në kohë pothuajse reale. Raportet më të rëndësishme të auditimit i janë dëguar dhe komunikuar Kuvendit, duke synuar një ndërveprim aktiv me Ligjvënësin.**

xxx

Ky vit që sapo ka filluar do të jetë viti i parë i zbatimit të Strategjisë së re të Zhvillimit të KLSH 2018-2022. **Strategjia i përgjigjet kërkesave të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI-t (ISSAI-ve)** dhe është mbështetur në udhëzuesit metodologjikë të publikuar për këtë qëllim nga organizatat ndërkombëtare profesionale dhe Nisma për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI). Planet Strategjike të INTOSAI-t 2017-2022 dhe EUROSAT-t 2018-2023, të miratuara në Kongreset përkatëse cituar më sipër, kanë shërbyer si udhërrëfyes në hartimin e kësaj Strategjie të institucionit për pesë vitet e ardhshme.

KLSH synon t'u përgjigjet sfidave dhe kërkesave të kohës, **duke u aftësuar t'u qëndrojnë dhe përshtatet ndryshimeve në mjedisin rrethues, me të cilat ballafaqohet sektori publik.** Institucioni synon të investojë në ekspertizën e nevojshme dhe të domosdoshme në fusha të tilla si **zhvillimet dixhitale, qëndrueshmëria e financave publike, efektiviteti dhe eficientia e menaxhimit të programeve qeveritare**, kryesisht në atë të partneritetit publik-privat, etj.

KLSH aspiron që nëpërmjet auditimeve të tij të sjellë vlerë të shtuar në shërbimin ndaj qytetarit, Kuvendit dhe subjekteve publike që auditon. Kjo nënkupton sigurimin e aftësive më të mira profesionale dhe njohurive mbi standardet ndërkombëtare të fushës për të gjithë trupën audituese dhe personelin ndihmues në KLSH, nëpërmjet partneriteteve dhe punës së përbashkët, duke zbatuar një nga parimet e ISAI 12, që të udhëheqë nëpërmjet shembullit.

Ju faleminderit!